

T A R İ H
VESİKALARI

Sayı: 1

Haziran 1941

Cilt: I

*Tarih yazmak, tarih yapmak kadar mühimdir.
Yazan, yapana sadık kalmazsa değişmiyen hakikat
insanlığı şaşkırtacak bir mahiyet alır.*

ATATÜRK

ANADOLU VE RUMELİ MÜDAAFAA HUKUK
CEMİYETİNİN KURULUŞUNA AİT VESİKALAR

İhsan SUNGU

HARF İNKILÂBİ VE MİLLÎ ŞEF İSMET İNÖNÜ

Tahsin ÖZ

SELİM III., MUSTAFA IV. VE MAHMUT II.
ZAMANLARINA AİT BİRKAÇ VESİKA

MUSTAFA REŞİT PAŞANIN PARİS VE LONDRA
SEFARETLERİ ESNASINDAKİ SİYASİ YAZILARI

M. Cavit BAYSUN

TANZİMAT DEVRİNDE RÜŞVETİN KALDIRILMASI
İÇİN YAPILAN TEŞEBBÜSLER

Enver Ziya KARAL

ŞEHDİ OSMAN EFENDİ SEFARETNAMESİ

Faik Reşit UNAT

Maarif Vekilliği
tarafından iki
ayda bir çıkarılır

Sayısı:
100 kuruş
Yıllık abonesi:
540 kuruş

TANZİMAT DEVRİ VESİKALARI:

RÜŞVETİN KALDIRILMASI İÇİN YAPILAN TEŞEBBÜSLER

Osmanlı İmparatorluğunda, inhitat devrinin başlangıcından itibaren devlet hizmetine girmek isteyenlerle, işleri devlet kapısına düşenler isteklerinde muvaffak olmak için, alâkadar büyük veya küçük memurlara rüşvet vermek mecburiyetinde kalmışlardır. Hediye veya para şeklinde rüşvet, zamanla o kadar taammüm etmiştir ki devlet idaresinin esasını teşkil eden şer'î hukuk ile millî an'ane ehemmiyetlerini kaybetmişlerdir.

Rüşvetin, kötü bir kanun ve muzir bir an'ane olarak işlemeğe başlaması bazı kıymetli devlet adamlarında haklı bir reaksiyon uyandırmıştır. XVIII inci asrın ilk senelerinde yedi defa defterdar olan Sarı Mehmet Paşa rüşvetin tahribatını şu satırlarla ifade etmiştir ;

«Bed'î ve mezalimin mebde ve kusuru envai şer ve şurun menşei ve membar azâm-ül-mesaip ve ekberünnevaip rüşvet dedikleri madeni fesattır, ki ehli islâm için andan ziyade belâ ve hedmi esası dîn ve devlete andan kavi menemîki bina yoktur.» [1]

XIX uncu asrın ilk yıllarında Osmanlı Devletine yeni bir nizam vermek isteyen Selim III te rüşvetin zararlarını görmüş ve kaldırılması için sadrazamına şiddetli emirler vermiştir. Bu emirlerden birisini ihtiva eden hattı humayunu şudur :

«Benim vezirim.

Bu günden itibaren rüşvet alıp zulüm edenleri bilüp ligarazin ketmederseniz vallahi ben elbet duyurım. Âba ve ecdadım ervahı için evlâdım dahi olsa kıyarım ve siyaset ederim. Böyle bilüp öyle hareket edesin.» [2]

Selim III ün bu şiddetli emirlerine rağmen rüşvet Osmanlı Devletinin bünyesini kemirmekte devam etmiştir. Tanzimatçılar, rüşvet kaldırılmadan, herhangi bir idarî islahatın tatbikını imkânsız gördüklerinden, rüşvet maddesi üzerinde durmuşlardır : Bu hususta yapılan faaliyeti gösterir vesikalar şunlardır :

- 1 — Rüşvetin sebebi ile mahiyet ve zararlarını gösterir tanzimat meclisi umumî lâyihası.
- 2 — Rüşvet hakkında Meclisi Âli mazbatası.
- 3 — Lâyiha ve mazbatanın padişaha arzı ve padişahın tasvibini gösterir arz ve irade tezkiresi.
- 4 — Rüşvet maddeleri ile bu maddelere terettüp eden cezayı gösteren nizamname.

İstanbulda başvekâlet arşivindeki asıllarından [3] kopye ettiğimiz bu vesikaların Osmanlı Tarihi ve hukuku ile uğraşan tetkik erbabı için faydalı olabileceklerini tahmin ettiğimizden metinlerini dergide neşretmeği uygun bulduk.

Enver Ziya KARAL

[1] Defterdar Sarı Mehmet Paşa (Nasaihül-Vüzera Vel-ümera). S. 39.

[2] Arşiv dairesi, Selim III devri sandıkları.

[3] Asıllar, Başvekâleti arşivi K. 1. D. 49 ve N. 2 S. 15 tedir.

I

Rüşvet hakkında Meclisi Âli lâyihası

Mevzu nizamın tatbikini güçleştiren sebepler :

Velinimeti biminnetimiz veli nimeti cihan padişahımız [1] efendimiz hazretlerini mebdei selâmet ve saadetimiz olan cülûsu feyz menusu humayunlarındanberu [2] ihyayı dinü devlet ve ipkayı mülkü millet için nice himmeti bülent mertebeli şahaneleri menessaârâyı zuhûr olup pek çok semeratı hayriyesi âlemin meşhudu olmuştur. Mülkü milletin intizamı halinin derecesi kemale isali için matlubu âli hazreti şehinşahi olan neticenin husulü emrinde mesai mütevaliye masruf olmuş ise de idarei memleketin esas ve kaidesi olmak lâzım gelen nizamı ki ahkâmı daimü cereyan olan evamîri seniyei padişahidir Devam ve tamamı icrasında zuhûr eden kusurlar buna mâni ve hail olmuştur bu dahi esbabı müte-nevviadan neş'et idüp başlıcaları nizamı mevzuanın icra ve muhafazasına memur olanların menafii mahsusaları galebe ederek ihlâline muktedir olmaları veyahut nizamı mevzuanın tamamı cereyanı için mevkufu aleyhi olmak lâzım gelen esbabı müteselsilenin mefkut bulunması kaziyeleridir.

Şahsî menfaat ve rüşvet :

Birincisi ki menafii mahsusa maddesidir; bunun tefsiri irtikâp ve irtişa olup her nizamı ihlâl ve her emri işkâl eden dahi budur. Anın için bu kerre tekidi nizamı iradei hikmet ifadesiyle şerefsudûr buyrulan hattı humayunu hazreti padişahide bu emri mekruhun kâmilen ve tamamen def'ü imhasına bakılması hususu mahzû keramet olarak sair mevadda takdim ile emrî ferman buyrulmuştur bunun mazarrat ve memnuiyeti şer'an ve aklen sabit olmağla ve şimdiye kadar bunun üzerine kitaplar yazılmış ve pek çok şeyler söylenilmiş olmasıyla burada ne yazılsa ve söylene yazılmış ve söylenmiş şeyleri tekrar etmek ve malûmu tarif eylemek olacağı büştibahtır; imdi illet malûm ve mühlik olduğu meczum olduğundan şimdi lâzım olan şey devasını aramak ve anın da tesirlisini bulmak kaziyesidir. Bir de irtişa maddesi şimdi menolunacak şey olmayup her müslüman için dinen ve her insan için aklen memnu ve meczum bir madde olduğundan başka nizamı mevzuai ahire ile dahi bu memnuiyet mükerreren tekit ve mücazâtı teşdit ve imanı gılâz ile teşyit olunmuş iken matlub olan eseri görülemediğinden bunun esbabı aranıldığı halde çünkü her hüsnü hareket mükâfat ile davet olduğu gibi her kabahat mücazat ile menolunabilüp mükâfat ve mücazat bir kaide ve nizam üzerine müpteni olmak

[1] Abdülmecid.

[2] 1839

lâzım geldiği misillü her kaide ve nizamın devam üzere cereyanı ve kuvveti dahi ahkâmında asla istisna olmamakla hâsıl olup meselâ her bir nizamın tutulmamasına sebep irtişa ve irtikâp maddesi olduğu cümle tarafından itiraf ve tasdik olunur iken men'i zımında yapılan nizamın temel tutamaması ol nizamın kaidesi olan mücazat icra olunmamasından ve yahut emri rüşvetin nevi ve miktarının ve mürteşi ve raşinin şahsında istisna olunmasından neşet eylediği kaziyeleri olduğu anlaşılır. Halbuki bir nizama edna mertebe riayetsizlik vukuu anı kâmilen ihlâl sebeb olur aynıyle bir lokma nakzı savma bais olup bir sofraya taam yemekten hiç farkı olamaz bu cihetle her nizam cüzî ve küllî ahkâmında riayet ile ve sebebi muhafazai nizam olan men'i irtikâp ve irtişa nizamı ise kaidei asliyesi olan mücazatın icrası ile sabit ve berkarar olabilir.

Tanzimatı
hayriyenin
ilânından
sonra rüşve-
tin manasız-
lığı:

Rüşvet için yine bir nizam yapılsa bunun için şimdiye kadar yazılmış olan cezaların az çok teşdidinden ibaret olup halbuki evvelkilerin noksanı mücazatının zâfında olmayup ademi icrasında olduğu emri muhakkaktır. İcrasız ceza yalnız bir vait derecesinde kalır ise ol halde lâanallahürreşi velmürteşi tehdidi hikmet bediinden kuvvetli bir şey bulunup yazılamaz; binaberin men'i sahihi rüşvet mürtekibinin emri mücazatında ahkâmı kanuniyenin tamamii icrasından başkasıyla hâsıl olamaz; bu kaide esası madde olduğu halde irtişaya sebep veren halâtın dahi bulunup ortadan kaldırılması men'inin esbabı asliyesinden olduğu büştibahıdır çünkü rüşvetin iki şey için yani ya def'i mazarrat veyahut celbi menfaat zımında verildiğinden bir kimse hotbehot fenalık etmeğe veyahut bir faide vermeğe muktedir olmadığı anlaşıldıktan kimse kimseye bir akçe vermez membai merhamet ve madelet olan zatı hazreti şehinşahinin tesisine muvafakat buyurdıkları tanzimatı hayriyeden evvel can ve mal ve namusça kimsede emniyet olmadığından yani her memur mütecebbir bir âdemın canına ve malına ve namusuna doğrudan doğruya suikaste muktedir olduğundan ol vakit her bir âdemın bu üç şeyden tehlikede gördüğünü muhafaza için akçeler vermeğe yani canını veya ırzını ve malını satın almağa mecbur olur idi. Hamdolsun şimdi mücerret sayei merhametvayei şehinşahide bu şeyler için herkesin nail olduğu emniyeti kâmile bu bapta rüşvet vermenin ihtiyacını defeylemiş olduğundan şu günde hiç bir kimsenin hiç bir kimseye bunun için rüşvet vermediğine kat'iyen hükmolunabilir.

iltizamât
maddesi ve
rüşvet:

Def'i mazarrat için vukubulan emri irtişanın esbabı külliyesinin indifaile başluları mündefi olup eğerçi bir âdem hakkı olduğu bir maddede memur ve hâkimin hükmü hotkârisi mazarratından kurtulmak için akçe

vermesi kalmış ve bunun dahi mazarratı bedihiyattan bulunmuş ise de evvelki hallere kıyas olunamayacağı misillü celbi menfaat emrinde olan irtışanın keyfiyet ve kemiyetiyle dahi muvazene olunamaz; bu cihetle şimdi maddei irtışada asıl at oynatılan meydan celbi menfaat ciheti yani şuna buna akçe vererek devletten akçe kazanmak suretidir. Bunun ise maddei irtışanın zaten mel'uniyetinden başka devlete olan mazarratı cihetiyle iki başlı bir belâdır. Bunun fesadı dahi raşi ije mürteşi beyinde olan rabitai maneviyeyi menfaatin maddeyi mektum tutturmağa sebep olmasıdır. Def'i mazarrat maddesinde vukubulan emri irtışada bu suret olamaz idi. Meselâ mukaddem bir şahsı mütemerridin pençei kahrından canını kurtarmak için birisi akçe verse selâmete çıktıktan sonra mürteşisini söylemek ihtimali var idi. Halbuki mali devleti gasp için alınup verilen rüşvette raşi ile mürteşi şeriki töhmet olduklarından ilelebet ketmi razı mucip olur. Bu yolda olan irtışanın memba ve mastarı ise iltizamat maddesi yani bir takım varidatı devleti muvakkaten şuna buna satmak keyfiyetidir. Bunda ahalice ve memleketçe olan mazarrat mertebeyi bedahette olup ana dair birşey söylenmeğe hacet görünemez; lâkin asıl zamanede rüşvet kapısı bu madde olduğundan buna nice teviller ile anahtar uydurmak kabil idüğinden rüşvetin men'i küllisi için bu kapunun bütün bütün seddü bent edilmesi elzemdir. Bu hâsıl olur ise devlet bir büyük belâ ve mazarrattan kurtulmuş ve emri irtışanın külliyatı mündefi olmuş olur ve büyük büyük akçeler bu yolda alınup verildiğinden burası kapanur ise bir takım ufak tefek şeyler kalup maslahat bu mertebeye indikte kolaylıkta ahkâmı kanuniyeyi icra kabil olabileceğinden ve bir iki mücazat ile göz korkacağından az vakit içinde şu maddei kerihenin indifai kâmilî mümkün olabilür denilür.

Rütbe ve memuriyet için verilen rüşvet :

Emri irtışaya sebep veren halâtın biri dahi rütbe ve memuriyet için alınup verilen akçe keyfiyetidir. Kuru rütbenin hiç faydası olmadığını herkes bildiğinden rütbe istiyen memuriyet tahsili için bir serriştei iddia kazanmak efkârında olup memuriyet için akçe verenler dahi sadece bir sebebi taayyüş bulmak için olmayup verdiği akçenin birkaç katını o dahi şundan bundan almak ümidiyle olduğu emri âşikârdır. Maaşı muayyen olan bir memuriyeti tahsil için bir âdem alacağı aylığın iki üçünü peşin verse anı çıkardıktan sonra iki üç katını almaz ise memuriyeti niçün tahsil etmiş olur bu cihetle men'i irtışa için rütbeye ve memuriyete istihkakın derecatını tayin ile bunlara neyl, akçe ile olmayup hüsnü hizmetle olmanın bir çaresini bulmak emri ehemdir çün irtikâp demek yalnız nakten akçe veya zikiymet hediye almak manasına olan rüşvete munhasır olmayup her ne suretle olur ise olsun Devleti Aliyeye ve ibadullaha

mazarratı olan bir maddeyi ligarezin yapmak dahi bir büyük irtikâptır. Nâehil olan bir âdeme rütbe ve memuriyet tahsiline çalışmak elbet bir menfaati mahsusaya müpteni olacağından ortada akçe bulunmaması badii itizar olamaz; zira rüşveti men eseri olan mazarratı defî için olduğundan bu mazarrat ne ile hâsıl olur ise anın imhası lâzımdır meselâ aleti cariha ile katletmek ile tesmimin hiç farkı olmayup men'olunan telefî nefis maddesidir işte bu mütaleata mebni membaı irtişayi nakdî olan hazinece iltizamı emval hususunun def'i lâzimededen olduğu misillü mastarı irtikâbı manevî olan iltizamı eşhas usulünün dahi def'i pek ziyade düşünülecek şeydir.

Halkın memuriyetle geçinmek istemesi rüşvetin başlıca sebeplerindedir :

Bir de halkı irtikâptan kurtarmak için bir takım taayyüş kapuları açup ve usul ve idarei zatiyeyi yoluna koyup herkesi geçinmek için babı devlete düşürmekten ve yağmageran gibi hazineye üşürmekten kurtarmak ve ehil olarak istihdam olunan memurini devleti ihtiyacen veya ihtiyaten irtikâba sevkeden halâtta beri eylemek dahi bu yolda iktıza eden tedabiri külliye ve asliyedendir. Şimdiki halde ehli islâmın bir tabakası ya doğrudan doğruya devletin memuriyetinde ve yahut devlet memuriyetinde bulunanların hizmetinde bulunarak geçinmeği itiyat edinmesi ve bir kere bu yola girdiği halde de başka suretle taayyüş etmeği hatırlarından çıkarmış olmağa meselâ devletin büyük küçük on bin memuriyeti var ise yüz bin talibi olup bu memuriyetlere lüzumu olan on bin kişi istihdam olursa doksan bini açıkta ve açlıkta kaldıklarından her biri bir vasıtaya teşebbüs ile esbabı intiaşını taharriye mecbur olmaktadır. Memuriyetler için bu kadar talip yani müşteri bulunması bazargâhı irtişanın bittabi revacına bais olduğu gibi bunca aç ve muhtacın süzü küdazına dahi kulak asmamak kabil olmadığından eseri yine devletçe muzir olan şefkati zaruriye ile nâehlin istihdamına mecburiyet hâsıl ve çünkü muhtacın guruhundan birisi bu suretle müstahdemîn dairesine konulsa o daireden çıkarılan öbür guruhu dahil olarak bu devrû teselsül ile aleddevam tebdili memuriyet gibi bir usulü muzirre ile ihlâli umur olunmaktadır. Bunun için iptida vesilei istihtam addolunan meratibi divaniyenin bezlden kurtarılmasıyla beraber her rütbe istihkaki sahih üzerine verilirse hizmet ve memuriyet için dahi müstahak ve ehliyet eshabı tedarik olunmuş olacağı cihetle bu maddenin kavi ve müstemir usule konulması farz derecesinde bir şeydir.

Devlet memurunun istikbalinden emin olmaları rüşveti

Bu halde gerek mevcut olup memuriyet bulamıyanlar ve gerek rütbeye ve o tarik ile memuriyete nail olamıyacaklar için dahi başkaca taayyüş kapuları açmak lâzimedendir. Zira her kangi sınıftan olursa olsun kesret üzere bîkâr âdem bulunması devletçe muzir bir keyfiyettir. Memuriyet

tin sebeple- ve hizmet; istihkak ehline ve sadakat ve hüsnü harekete tahsis olunduğu
rindendir : halde bunları dahi kaydi ihtiyaç ve ihtiyattan kurtarmak için lâıyıkı
veçhile geçindirmek ve hüsnü hizmet ettikçe nail olduğu memuriyeti
bilâsebep elinden gidermemek için emniyet verilmek lâzımdır. Çünkü
şimdi her memur elinde olan hizmetin yarına kalacağını bilmediğinden,
ve bir diğerine destires oluncıya değin pençei zarurete düşeceği gözü
önünde olduğundan artık ne yol ile olursa olsun işsizliği zamanı için
zahîre tedarik eder gibi rüşvet almaktan ve çalup çarpmaktan geru
durmadığı misillü bulunduğu işte kiraci ve belki gündelikçi gibi hareket
eylemektedir.

Memuriyet-
ten başka ge-
çim vasıtala-
rı yaratma
rüşvetin kalk-
masını neti-
celendirecek
tir:

Ehil olarak istihdam olunan memurini dahi devletin verdiği vazifei
muayyene ile geçindirmek için yeni bir yol açılmak lâzımdır. Çünkü eseri
itiyat olarak birtakım masarifi zaide halkı ya medyun olmağa veyahut
irtikâba mecbur eylemekte olup ezcümle kesreti etbai münasebetiyle herkes
aldığı ve kazandığını şuna buna yedirmek halinde olduğu derkârdır. bu
hademe maddesi dahi aynıyle devletin zarurî geçindirmesini düşündüğü
âdemler gibi olup meselâ pek çok kimse vardır ki dairesini taklil edüp
bir sureti mazbutaya koymak ister lâkin nasılsa bir takrip dairesine gir-
miş birtakım âdemleri kovsa bunların sokaklarda kalacağı mütaleasiyle
nâçar beslemeğe mühtaç olup mansıpta iken bir ordu kadar halkı idare
eylediği misillü mazuliyetinde dahi yine bir çoğunu önde tutmağa mec-
burdur. Bu şeylerin hepsine sebep halkın medarı taayyüşü aslisi olmak
lâzım gelen ticaret ve hirefü sanayide olan müşkülât ile devlet hizme-
tinde veyahut hademei devletin hizmetkârlığında görülen suhulettir.
Binaenaleyh halka başka tarik ile geçinmek mümkün olduğunu göstermek
için ticaret ve sanayiu hırfete suhulet ve revaç vermek ve bir de hünerü
maarif ve ticaret ve sanayide ikmali meharet dahi mucibi şeref ve
temeyyüz olduğunu anlatmak lâzımedendir. Bunların ilerlemesi ise iptida
ziraat ve ticaretki memaliki Devleti Aliyenin en büyük işidir; onlara
hergüne suhulet ve emniyeti vermekle hâsıl olur. Suhuleti sermayeye
mühtaç olanlar ucuz akçe bulmak için ziraat ve ticaret sandıkları yapıl-
masına ve mahsulünü kolaylıkla naklü fûruht eylemek için yollar ve
limanlar tesviye olunmasına menuttur. Emniyeti dahi herkes devlete
verdiği tekliften başka mal ve mülkündede sahihan mutasarrıf olup bir
dava ve niza zuhûrunda hakku adil üzere görülmek için muhik ve âdil
mahkemeler olmasına ve nizamâtı mevzuanın tamamı ceryaniyle sayei
devlette her suretle emin ve müsterih olmalarına mütevakkıftır.

Netice :

Hulâsai kelâm irtikâp ve irtışanın men'i tanzimatı matlûbenin esası
olmakla beraber daima umuru devlet bir dairei müteselsile şeklinde

Rüşvetin Kaldırılması Teşebbüsleri

olarak her bir tarafı müsavi tutulup tanzim olunmaz ise lâzım olan kuvvet hâsıl ve tanzim olunan cihetin bile yoluna girmesi kabil olamaz. Binaen-aleyh balâda da tadat olunan şeyler birbirine lâzım ve melzum kabilinden olup men'î irtikâp için yapılacak nizam ve kanunun devam ve icrasının mevkufun aleyhi olduğundan bunları dahi beraber düşünmek ve tedabiri kaviyyesine teşebbüs eylemek farizadan olduğu misillü memurin için kabahat yalnız irtikâp ve irtişa maddeleri olmayup anlara müteallik olan sair töhmetlerin cezalarını dahi tayin ile memurin için başlıca ceza kanunu yapılması ve muamelâtı umumiyeye müteallik olan kanunu cezanın dahi ıslah ve tashihiyle ikisi birleştirilerek umumî bir ceza kanunnamesi tanzim kılınması icabı hal ve maslahattan görünüp fakat bunların hepsini birden yapup meydana koymak kabil olmadığından ve men'î irtikâp maddesi yapılacak şeylerin esası yani beyan olunan dairenin mihverî makamında olarak ehemmi mühimme takdim kaidesiince evvelbeevvel anın için yapılması lâzımgelen nizamın tesisi farizadan bulunduğundan muktazayı emrû iradei seniye üzere de anın müzakeresine şuru ve iptidar olunup neticeî mütalea ve mübahaseî acizanemiz olmak üzere yapılan cezaname lâyihası işbu mazbataî çakeranemiz ile beraber takdim olunmuştur.

Ceza Kanunnamesi Lâyihası

İrtikâp iki kısım olup birisi rüşvet ve diğeri mali devleti sirkat olduğundan lâyihaî mezkûrede bunlar ayrı ayrı iki fasılda gösterilerek her halde asıl madde tayini ceza keyfiyeti bulunduğundan tabiatıyla iptida cezanın şiddet ve sureti, dermeyanı bahsolunup irtikâp her emri ihlâle sebep olan bir madde olmakla devletçe pek büyük cünha olduğundan mürtekibi mücazâtı ebediyeye lâyük olup fakat bu derece şiddet icrasını rütbei imtinaa götürerek yapılan nizamın mefsuh kalmasını mucip olacağı tecaribi kesire ile malûm olduğundan ve kanunca esas ise ahkâmında istisna vukubulmamasında olup halbuki icrada görünen müşkülât bu esası ihlâl edeceğinden mücerret emri icrayı dereceî imkâne götürmek için cezanın her dereceî irtikâpta teyidinden sarfı nazarla başka yolda şiddet verilmesi ve eğerçi alehtlak irtişa bir kerih madde ise de devletin emin diyerek bir işe memur ettiği adamın mali devleti sirkat etmesi daha büyük bir fezahat olacağından sirkat yolunda olan irtikâpta teşdit cezasıyla irtişa maddesi hazinei celileyi ızrar için vukubulmuş ise mürtekibinin sarik cezasına müstahak olmasıyla ve rüşvet için tayin olunan cezalardan ağır bir cezayı icap edecek sair cinayet için alınıp verilmiş ise ol cinayet için olan cezanın tayin kılınmasıyla emri

irtişanın eserine göre mücazatın derece derece teşdit olunması daha münasip gibi görünmüş ve eski ceza kanunnamesinde madde irtişada müttehem olanların ref'i rütbe tarikiyle şahıslarına göre tedip kılınması sureti gösterilerek bu cihetle zirütbe âdamların mücazatında kanunen farku tefavüt hâsıl olmuş olup ancak bu misillü ahkâmı kanuniye istisna kabul etmiyeceğinden ve münteşir olacak kavanini, elfazı istisnaiyeden kurtarmak lâzimedden olduğundan şahsına göre tabirinden sarfınazarla icabı vechile istimal olunmak üzere mücazatının teşdid sureti tercih kılınmıştır.

Bu cihetle şahsı mürtekibin kadri zatisiçün kanunen hiç fark gösterilmeyüp alelumum ilk defada iki nevi ceza yani hapis veyahut nefy suretleri tayin olunduğu gibi berveçhi muharrer o cezanın defai ulâda teyidinden sarfı nazarla mahdut müddetler tayin olunmak istenilmiş ise de kavanini sabıkada mürteşinin yalnız almış olduğu rüşvet akçesinin istirdadiyle iktifa olunmuş iken bu kere anın bir misli daha alınması sureti bu yüzden yine mücazâtı teşdit edeceği mütaleasiyle beraber vakia töhmetine bir kuruş almakla bir milyar almak bir olup mücazatında tesavi lâzım gelür ise meselâ yüz kuruş rüşvet almış bir âdemle yüz bin kuruş almışın beyninde yine farkı küllî olduğundan mali irtişanın iki katı alınmasında yüz kuruş alan yüz kuruş ve yüz bin kuruş alan yüz bin daha ilâvesiyle vereceğinden ve birde bâlâda beyan olunduğu vechile emri irtişa sirkate veyahut emri cinayete sebep olduğu halde bittabi anın mücazâtı ağırlaşup bunların berusunda olan irtişada ilk defa ile tekerrürün farkı olmak lâzım geleceğinden rüşvet ile müttehem olanların ilk defasında rütbe ve memuriyet ve maaşlarının ref'ü kat'ıyla bir sene hapis veyahut iki sene nefy ile mücazat olunup mükerrirlerinin minbaid devlet hizmetinde kullanılmamak şartıyla cezaları teşdit olunmuş yani kürek cezasının ilâvesiyle beraber hapis ve nefy cezalarının müddetleri dahi tezyit kılınmıştır. İşte bunun için lâyihai maruzanın irtişa faslına dahil olan birinci ve ikinci ve üçüncü maddelerinde mürteşi ve raşinin ve ikisi arasında vasita olan raşin cünhaları ilk defa olduğu halde bir sene hapis veya iki sene nefiy ve tağrip ile beraber mürteşiden mali rüşvetin iki katı almup birisi kendusunin mücazâtı nakdiyesi ve diğeri raşinin nakdisi olacaktır. Bunlar ashabı rütbe ve tarikten olduğu halde ref'i esası ahkâmı cezaiyeden olup fakat içlerinden ıslahı nefis idüpte yine rütbe almağa ve bir hizmete girmeğe salih olabilenler için dahi mücerret kanunda istisna ve ahkâmında hâlel vukua gelmek için dördüncü maddesinde dahi bu makulelerin haklarında olacak muamele ve beşinci maddesinde dahi mürteşi ve raşi ve raış ashabı

rütbe ve memuriyetten olmadıkları halde duçar olacakları cezalar tayin kılınmıştır.

Altıncı ve yedinci maddelerinin ahkâmı raşi ve mürteşi ve raîş güruhunun mükerrirleri haklarında terettüp edecek mücazâtı kanuniyeyi havidir. Fezahatı irtişayı mükerrer olarak mürtekip olanların cezaları ilk dereceden eşed olmasının lüzumu balâda beyan olunmuş ve bu suret umuru vazihadan bulunmuş olduğundan ol bapta ispatı lüzum zımnında tafsilâta hacet görülmemiştir.

Sekizinci ve dokuzuncu maddelerinde dahi nisa taifesinin maddei irtişada müdahale ve vesatları vukua gelur ise mürteşiye ve raşiye ve raîşeleri ve bunların zevçleri hakkında olunacak muamele beyan olunmuştur. Her ne kadar henüz para alınmamış ise de rüşvet için senet taati olunmuş veyahut bir mukavelei sahiha sebkat etmiş ise bu dahi aynıyle rüşvet taatisi demek olduğuna ve bundan dolayı kanunda bir gûna sarahat olmadığı halde bu misillü bir hal vukuunda dürlü tevilât ve bir takım müşkülât zuhûra geleceğine binaen ve ikinci maddede dahi bu husus tasrih ve beyan kılınmıştır. Ve bazan rüşvet verilmesi mecburî ve ıstırarı olmak mütaleasına mebni bu yolda akçe verenler veyahut kendülerinden akçe istenilmiş olanlar için bazı kuyut ile istisna gösterilmesi ıktızayı madeletten bulunduğundan on birinci ve on ikinci madde ile bunlar haklarında olunacak muamelât irae olunup çünkü mürteşiye defetmek kadar raşinin dahi önünü kesmek lâzım gelerek bu cihetle bir âdem kendusine rüşvet arzulundukta veya verildikte başka yerden duyulmaksızın gelür haber verir ise tahsine seza olacağı gösterilmesinde ehli ırzlığı teşvik ve raşiliği tahvif kazayayı nafiası derkâr olmasıyle on üçüncü maddede dahi bu keyfiyet yazılmıştır.

Rüşvet denilen şey yalnız nakten akçe almak olmayup ligarzin her güne nâmeşru olan temettu dahi rüşvet olacağından ve mubayaat ve muamelâtı saireden adeta rüşveti bu renge koyup tevilât ile akçe almak kabil görüldüğünden bunun dahi men'i lâzım gelüp fakat bununla mubayaat ve muamelâtı adiyeye bir güne hanel ve subet getirülmesi dahi caiz olmayacağından bunun üzerine tetkikatı amika icrasıyle on dördüncü maddede lâzım olan kuyudu ihtiraziyenin derciyle beraber böyle mesulü evvele yapılan mübayaat ve muamelâtı irtişaiyenin sureti memnuiyeti ve mürtekiplerinin mücazâtı gösterilmiştir.

İltizam usulü berveçhi meşruh mastar ve men'i irtişa olmasıyle bunu kapayup hem devletçe ve hem halkça menfaatli ve emniyetli bir başka usul bulunması lâzımeden olup fakat varidatı devletin en büyük bir şubesinin emri tahsilini başka bir surete koymak pek çok mütaleat ve tetkikat icrasına mütevakıf olduğundan ve bu dahi evvel beevvel yapı-

lacak şey ise de nasıl olsa yapılcıya ve birleşinciye kadar biraz vakit geçeceği cihetle o zamana değin usulü haliyenin cereyanı tabiatı maslahattan olacağı misillü bilfarz ilerude iltizam usulü ilga olunsa yine bir takım varidat olur ki anların bilâ mahzur maktuan ihalesi kabil olacağından ve bir de memurini devletin iltizam almaktan men'inde olan faide ile ol takdirde emvali devletin munhasıran adi iltizamcılarının elinde kalacağından hâsıl olacak mahzur bilmuvazene usulü mevzua ve nizamatı müessesesine tatbikan herkesin iltizam almaklıkta muhtar olması korkulan fesadı mehmaemken dafi gibi görüldüğünden hem şimdi cari olan usul baki oldukça meşhut olan uygunsuzluğun önünü kesmek ve hem de ilerude yine maktuan ihale olunan şeylere irtikâbı meneylemek için fûruatı maslahata girişilmiyerek kaidei külliye olmak üzere iltizam tarihinde olan usulü irtişaiyenin memnuiyetiyle mürtekiplerinin mücazâtı on beşinci maddede beyan ve tasrih kılınmış ve on altıncı maddede dahi ihalâtı fasidenin icrasiçün rüşvet alan memurlar emvali devleti sarık hükmünde olacağından bunların sirkat cezasına müstahak olacakları gösterilmiştir.

On yedinci maddede dahi çünkü bazı rüşvetin devletçe fitne ve fesat ve halkça katlinefs gibi cinayati cesime için alınup verilmesi mülâhazasına mebni rüşvet cezasında ağır bir cezayı icap edecek cinayetin icrası için alınup verilmesi olan rüşveti teati etmiş olanlar ol cinayetin mücazatiyle tedip olunacağı beyan olunmuştur. Hidematı devlette bulunan ecnebilîr haklarında dahi birşey denilmesi lâzım geldiğinden on sekizinci maddede dahi bunların haklarında olunacak muamele de tayin kılınmıştır.

Bundan sonra emvali miriyeden sirkat faslına getirilüp kâffeî memurinin sayei merahimvayei hazreti şehinşahide vazifei muayyeneye nail olduklarından cümlesinin en büyük vazifeleri emvali devleti kendu malından ağır bilmek ve belki canı gibi muhafaza eylemek iken devletin malını sirkat eylemek pek büyük fezahe ve mel'anet olduğundan sirkatin tayini cezası emrinde güzeran eden mübahasatın neticesi olmak üzere on dokuzuncu ve yirminci ve yirmi birinci maddeleriyle dahi bu makuleler minbat hizmeti devlette kullanılmamaları şartı evvel olmak üzere rütbe ve tarikının ref'iyle üç sene küreğe konulmak veya beş sene için hapsolünmek veyahut yedi sene için nefi kılınmak mücazâtı tahsis edilmiştir.

Ashabı matlûp yedinde bulunan mirî düyunu sergi ve senedatından kırma tarikıyla akçe alındığı yani ashabı matlûba alacağı sairlerinden evvel verilmek üzere uyuşularak bir miktarı tenzil ile ita olunup devletten tamamı alınarak ashabı matlûba verileden üst tarafı irtikâp olunduğu

malûm olup bu dahi sirkat ve hem de pek büyük fesadlı birşey olduğundan yirmi ikinci maddede dahi bu emri mekruhu mürtekip olan memurinin mücazâtı ve yirmi üçüncüde bunların müteallekat ve mensubatlarının bu fezahata cesaretleri vukuunda görecekleri tedibatı tayin olunarak bununla sirkat faslı hitam bulmuştur.

Buna zeyl olmak üzere hedaya maddesi ayrıca bir fasıl yapılarak yazılıp şöyle ki iş görmek için alınıp verilen zikıymet hedaya adeta irtişa olduğundan bunu alıp verenlerin tedibatı irtişa ahkâmına bittabi dahil olur ise de bu hediye maddesi mukaddema mahsusan menolunmuş olduğu halde mukabele veçhile süveri uhra ile yine teati olunmakta olduğu misillü düğünlerde eskiden verilen hediyelerin birkaç katı pay- endaz ve sair suretlerle taifei nisa taraflarından verilmekte olduğuna ve bu ise zaten ihlâli kaide eylediğinden başka ârı akran belâsiyle herkes haremeleri eliyle bir çok masraflara girüp memurini irtikâptan men dahi esbabını yani ihtiyacatını defi ile hâsıl olacağına binaen bu kerre hedayanın memur tarafından alınıp verilmesi kâmilen ve külliyyen menedilerek ve haremeler marifetiyle verilen hedayanın dahi bu memnuiyete ithal kılınarak ve hedayayı resmîyenin kabulü mutlaka emrû irade ve ruhsatı seniyyei hazreti şahaneye muhtaç olduğu tekit olunarak bunların ahkâmı dahi hedaya faslına dahil olan yirmi dördüncü ve yirmi beşinci ve yirmi altıncı bentlerde beyan ve tasrih olunmuştur.

Kâffeî cinayat ve envai cünha ve kabahatler mürtekiplerinin evvel emirde bilitiraf ve berveçhi hakkaniyeti muhakeme ve töhmetleri sabit ve mütehakkık olmadıkça ve anın üzerine iradei adalet ifadei hazreti şehinşahi celâdetefzayı sünuh ve sudûr buyrulmadıkça tayin olunan cezalarla mücazâtı caiz olmayacağı derkâr olduğundan bu kaidei külliyyenin dahi ayrıca bir fasılda tekrarı sırasında o makulelerin nerelerde muhakemeleri lâzım geleceğinin ve taşralar memurlarından kangıların Dersaadette ve kimlerin mahalleri mecalisi kebiresinde istintak ve muhakemeleri münasip olacağı tasrih ve tayini ilerude bir gûna karışıklık ve tereddüde mahal kalmamak için elzem görünmüş ve mecalisi kebiroi eyalât azasından bu misillü müttehem zuhûrunda muhakemesi kendu bulunduğu mecliste olsa ya icrayı nüfuz ederek mücazâtı mukarrereden kurtulması veyahut rüfeka kendusini garaz ve nefsanîyet ederek bigayri hakkın mağdur olması hatıralarına binaen anların dahi meclisi vâlâyı ahkâmı adliyyede muhakemeleri sureti tercih olunup faslı muhakâmata dahil bulunan yirmi yedinci ve yirmi sekizinci ve yirmi dokuzuncu ve otuzuncu maddelerde dahi bunlar gösterilmiştir.

Çünkü yeniden bir nizam ile nizamatı mevzuai kadimede bulunan ahkâmdan biri tahvil ve tağyir olundukta nizâmı cedidede anı beyan

eylemek lâzım geldiğinden ve mevcut olan ceza kanunnamesi ilerude tashih ve ıslah olunacak ise de olvakte kadar ahkâmının bittabi ceryanı lâzım gelüp bunđa ise irtişa ve sirkat maddelerine dair ahkâmı cezaiye olup anların hükmü bu nizamı cedit ile münfesiñ olduğunu bildirmek iktıza eylediğinden maddei mahsusa deyu en sonra yazılan maddede dahi bu suret ifade ve tayin kılınmıştır; bâlâda arzu beyan olunduğu vechile bir kimsenin almış olduğu rüşvet akçası iki kat olarak yani bir misli dahi zam ile mürteşiden alınıp asıl malî rüşvet raşinin verdiği akçe olmağla bu anın cezayı naktisi ve misli olarak alınacak akçe dahi mürteşinin mücazâtı naktiyesi olacaktır; alınıp verilen akçelerin böyle iki kat olarak istirdadı mürteşi ile beraber raşinin dahi tedibini mucip olacağından başka akçeyi candan muazzez olan namusa tercih edenlerce en tesirli ve şiddetli mücazat olacağı ve miktarı rüşvete göre cezanın tefavütü bu tarikle tayin olunabileceği cihetle hem bu rüşvet maddesinde ve hem de emvalî devletin sirkati töhmetinde bu mücazat esas olarak ittihaz olunmuştur.

Sirkat olunan şey devletın malı olup zararı ana ait olmasıyle gümrükten mal kaçırınlar hakkında cari olduğu gibi sarikten alınacak akçenin hazinei celileye teslimi lâzım geldiğinden buna dair maddelerde bu suret tasrih olunup fakat emri irtişada doğrudan doğruya zarar devlete ait olmadığından ve bu yolda alınan akçeyi sayei şevketvayei hazreti şahane de hazinei celilenin kabule tenezzül etmiyeceği misillü aklı ermez kimseler indinde dahi boş bir irat için yapılmış mülâhazası varit olacağı tahattur kılındığından bu irtişa cezasından alınacak akçeler meselâ hapishanelerin tamir ve ıslahı gibi umuru umumiyeye sarfolunsa hiç kimsenin bir diyeceği kalmıyacağından bu suret münasip gibi mütalea olunarak bu makule nukudu mehuzenin suret ve mahalli hıfzı sarfı hakkında dahi bir nizam yapılması tasavvur olunmuştur.

İşbu mütaleat ile yapılan cezaname lâyihasının sebkü hükmü efkârı aciz ve sarı acizanemizin eserî olup noksanı indi übeydanemizde müsellem ve meczum olduğundan ikmalî arayı hakayık intimayı vükelayı fiham üzerine şerefsûdur buyrulacak emrû fermanı hikmet beyanı hazreti hilâfetpe-nahiye mütevakıf ve menut idüği muhatı ilmi âli buyruldukta her halde emrû ferman hazreti menlehülemdir. 15 cemaziyelevvel 1271 [1]

Saffet İbrahim Etem Mehmet Fuat Mehmet Rüştü
Seyit Mustafa Hıfzı Mehmet Esseyit Mehmet
Rifat Emin Âli
Namemzi Muhammed Yafes

[1] 6 ikinci kânun 1855

II

Rüşvet hakkında meclisi âli mazbatası

Meclisi âli tanzimatın tesisi hakkında madelet efzayı sudûr buyrulan hattı hümayunu şevketmakrunu cenabı cihanbanide emrûfermanı humayunu hazreti padişahi buyrulduğu veçhile irtikâp ve irtişa maddei mekruhasının men'i zımında meclisi âlii mezkûrda yapılmış olan nizamname lâyihası ile esbabı mucibesini şamil olan bir kıt'a mazbata usulü üzere meclisi umumi aktiyle kıraat olundukta mazbatai merkumede beyan olduğu veçhile bu madde esas ittihaz olunarak müteferriatı olan nizamata dahi bilmütalea meydana konulmak üzere bermuktazayı iradei seniyei hazreti padişahi mevaddı saireye tercihan ve takdimen tezekkür ve doğrusu pek muhikkane ve müdekkikane mütalea ve tefekkür olunmuş olup fakat her gûna fenalığın ve her nevi uygunsuzlukların en başlı sebebi ve menşei hakikisi irtikâp ve irtişa keyfiyeti olduğu cümlelerin muterif ve malûmu bulunduğu ve ref'ü ilgasının lüzumunu herkes müşahede ve tasdik eylediği ve bunun için şimdiye kadar bir hayli kavanini şedide yapıldığı halde bir çaresi bulunmuyarak efvahi yarü ağyare Türkistanın irtikâbı darbı mesel hükmüne girmiş ve milletimizin enzarı ecanipte bir gûna kadri kalmamak emareleri görünmüş olduğu ve bu dahi erbabı irtikâbın her biri birer suretle ve gûna gûn tevîlât ve mefasit imaliyle tedip ve mücazattan kurtulup bu cihetle maddei rezilei irtişa ve irtikâbın âdeti cariye yolunu tutmuş ve olbapta ittihaz olunan tedabiri maniai hükûmeti alenen istihza etmek ve men'ini terviç idüp filen yine icradan geru durmamak usul olmuş olmasından neşet ettiği umuru mücerrebeden olmasıyla egerçi muktazayı diyanet ve hamiyet ve sadakat olduğu üzere işbu nizam dahi hakikaten infaz olunmayup ta fırkai habisei mürtekibînin zuumları yine teyit olduğu takdirde artık devletçe ve mülkçe derkâr olan mazarratı mühlikeden başka haricen dahi tarizatın ve belki hudanekerde bir takım tasminatı muzırranın önü alınması bir veçhile kabil olamayacağına binaen inşaallahü tealâ sayei tevfi katvayei hazreti mülûkânede badezin tevîl tarihine gidilmek ve hiç bir gûna hatır ve gönüle bakılmıyarak nizamı mezkûrun tenfizi ahkâmı mundericesine bil'ittifak sayu gayret olunmak azimetini halise ve şartı kat'isiyle zikrolunan lâyihanın mevaddı mundericesi ittifakı âra ile kabul olunmuş ve mazbatai merkumede beyan olunmuş olduğu veçhile şu fazihanın külliyyen ilgası esbabının ref'iyle yani aleti irtikâbu rüşvet olan şeylerin kaldırılmasıyla hâsıl olabileceğinden meclisi mezkûrun bunlara dahi ikdam eylemesi tezekkür kılınmış ise de her halde mütaleatı kasırai bendegânın mümeyyiz ve mükemmeli olan emrû iradei

keramet mutadei cenabı hilafetpenahi her ne veçhile şerefsünuh ve sudûr buyrulur ise hayrı isabet anda olacağı muhatı ilmi âli buyruldukta emrû ferman veliyyülemrindir. gurre c. 71 *Mühürler*

III

Arz tezkeresi sureti

Atufetlû efendim hazretleri

İrtikâp ve irtişa maddei mekruhasının ref'i hakkında meclisi âlii tanzimattan yapılan nizamname lâyihası ve anın esbabı mucibesini mübeyyin olan mazbata meclisi umumide mütaleâ olunarak müzakeratı vakianın kaleme alınan mazbatası geçen pazar günü yine meclisi umumî aktiyle kıraat olunup ziri ve zikrolunan lâyihanın zeyli hüzzarın ekseriyeti canibinden dahi temhir olunarak mânzuru dekayık mevfuru hazreti zillüllahi buyurulmak için arz ve takdim kılınmış ve memurini devletin iltizam almağa mezuniyetleri olmaması tarafında bulunan birkaç zat işbu nizamın ana dair olan tebdilini kabul edemedikleri cihetiyle ol bendi ademi kabullerini havi zeyli lâyihaya şerh vererek öyle temhir etmişler olup çünkü ekseriyeti âra bunların reylerinin hilâfında yani bendi mezkûrun ademi tağyiri tarafında bulunmasıyle ve kabul ve temhir edenlerin ekserisi dahi bu usulün daimî surette olmıyarak mücerret iltizamın bir talibi âhar ifrağına değin muvakkat birşey olduğuna mebni muvafakat idüp her ne ise lâyihai maruzanın tamamıyle ipkası iktızayı nizamdan bulunmuş olmağla ahkâmı mündericesi nezdi hakayık validi cenap şehinşahide dahi rehîni tasvip olduğu ve bâlâsının mucibince amel olunması mazmununda mübarek hattı humayunu isabetmakrunu hazreti mülükâne ile tezyin ve tevşihine müsaadei seniyei cenabı padişahi şayan buyurulduğu halde icrayı iktızasına mübaderet olunacağı beyaniyle tezkirei senaveri terkim kılındı efendim

4 c. sene 71 [1]

İrade sureti

Maruzı çakeri kemineLERİdir ki heman pirayei ihtiram olan işbu tezkereyi samiyei asafaneleriyle mezkûr mazbatalar ve lâyiha manzuru maali mevfuru hazreti padişahi buyurulmuş ve lâyihai merkumenin ahkâmı mündericesi münasip ve yolunda görüldüğünden iktızayı âlisi icra buyrularak zikrolunan mazbatalar ile beraber yine zatı samii sadaretpena-

[1] 28 kânunuevvel 1854

hilerine iade ve tesyir kılınmış olmasıyla icrayı icabı müteallik ve şeref-sudur buyrulan emrû iradei seniyyei cenabı cihanbanî muktazayı müni-finden bulunmuş olduğu muhatı ilmi âlii asafileri buyuruldukta olbapta emrû ferman hazreti men lehülemrindir

5 c. sene 71 [1]

IV

Rüşvet hakkında nizamname [2]

Faşlı rüşvet

Birinci madde — Mürteşi yani gerek bizzat doğrudan doğruya ve gerek adamları marifetiyle bilvasita rüşvet alan tebeai şahanedan her kim ve kangı milletten olur ise olsun ve her kangı rütbe ve mansıp ve memuriyette bulunur ise bulunsun iptida almış olduğu rüşvet kendüsünden istirdat ile beraber zecren tamam bir misli daha ahzû istifa kılma ve bundan maada şahsı mürteşi erbabı mansıp ve memuriyetten ise mansıp ve memuriyetinden çıkarılarak ve üzerinde olan rütbe ve tarik ref'i maaşı kat'edilerek bu cünhayı eğer ilk defa olarak işlemiş ise bir sene devlet mahpeslerinde hapis ve iki sene müddetle vatanının gayri bir yere nefy oluna

İkinci madde — Raşi yani rüşvet veren tebeai şahanedan her kim ve kangı milletten olur ise olsun rütbe ve mansıp ve memuriyette bulunur ise bulunsun verdiği rüşvet akçesi bendi evvelde beyan olunduğu üzere mürteşiden alınarak kendüsü bulunduğu mansıp ve memuriyetten çıkarılıp üzerinde olan rütbe ve tarik ref' maaşı var ise katolunup bu cünhayı eğer ilk defa olarak işlemiş ise kezalik bir sene hapis ve yahut iki sene müddetle nefiy kılma

Üçüncü madde — Raiş yani rüşvet alup verenin arasında vasıta olan tebeai Devleti Aliyyeden her kim ve her kangı milletten olur ise olsun ve her kangı rütbe ve mansıp ve memuriyette bulunur ise bulunsun bulunduğu mansıp ve memuriyetten çıkarılıp üzerinde olan rütbe ve tarik ref'i maaş var ise kat'olunup bu cünhayı eğer ilk defa olarak işlemiş ise bir sene hapis ve yahut iki sene müddetle nefi oluna

Dördüncü madde — Mevadı sabıkada beyan kılındığı veçhile mürteşi ve raşi ve raışten devletçe rütbe ve tarıkı olanların rütbe ve tarıkı ref olunacak olup fakat bu cünhayı ilk defa olarak işlemiş iseler ıslahı

[1] 29 kânunuevvel 1855

[2] Sefineî nizamatta neşredilen ceza kanunnamesinin rüşvet faslı ile burada neşrettiğimiz rüşvet faslı arasında esaslı fark vardır.

nefs eyledikleri devletçe lâyıkiyle sâbit ve mütehakkık olduktan sonra tashihi rütbe ve tarikleri ve maaş ve memuriyete nailiyetleri caiz olabilir ise de bu müsaade inkızaı müddeti cezadan itibaren en akallı dört senei kâmile geçmedikçe tecviz olunmıya

Beşinci madde — Mürteşi ve raşi ve raiş erbabı rütbe ve memuriyetten olmadıkları halde dahi yukardaki maddelerde beyan olunduğu üzere rüşvet akçesi mürteşiden iki kat olarak alınup kenduleri kezalik zikrolunan maddelerde muayyen olan müddetlerle ya hapse konulalar ve yahut sürgüne gönderileler

Altıncı madde — Bir şahıs bir kerre irtişa töhmetiyle müttehem olup tedibatı kanuniyesini gördükten sonra ikinci defa olarak tekrar bu feza-hatı irtikâp eylediği halde almış olduğu rüşvet kendusinden iki kat olarak istirdad ile kendusi iki sene küreğe vaz veya beş sene nefi oluna ve erbabı rütbe ve mansıp ve memuriyet ve ashabı maaştan olduğu takdirde rütbe ve mansıp ve memuriyeti ref ve maaşı kat'olunup ahırı ömrüne kadar bir daha hiç bir vesile ve cihet ile rütbe ve mansıp ve memuriyet ve millet ve devletçe hizmete nailiyeti kat'an caiz olma

Yedinci madde — Mükerrer olan raşi ve raiş dahi iki sene küreğe konula ve yahut buna bedel beş sene nefye gönderile ve bu makulelerin dahi ömürlerine kadar devlet hizmetlerinde istihdamları caiz olma

Sekizinci madde — Mürteşi nisa taifesinden olduğu ve kocası olupta maddei irtişada anın dahi ilminin lâhik bulunduğu bilisbat tebeyyün eylediği surette alınan rüşvet kezalik iki kat olarak kendülerinden tahsil olunur. Kocasiyle olup kocasile beraber haklarında birinci maddede beyan olunan mürteşi cezaları icra oluna ve mürteşiyenin kocası olmadığı veyahut olupta maddei irtişada haber ve cezası bilmuhakeme tahakkuk etmediği surette yalnız karı hakkında mücaza'ı nakdiye icrasından sonra zikr olunan birinci maddede muharrer olan hapis cezası icra oluna

Dokuzuncu madde — Raşiye yani rüşvet veren ve raişe yani vasıtai rüşvet olan karılar ve bunların kocaları haklarında dahi bir sene hapis veyahut buna bedel iki sene nefiy cezaları icra kılma

Onuncu madde — Rüşvet olarak akça ve eşya alınıp verilmesi olmayupta fakat olbapta senet veya tahvil verilmiş veyahut senet dahi alınmıyarak rüşvet teatisi üzerine yalnız bir mukavelei mahsusa vukubulmuş olduğu bu mukavelenin file çıkmaması raşi ve mürteşinin def'ine muktedir olamadıkları bazı mevakiden neş'et eydildiği bilmuhakeme

mütehakkık olur ise bu makule mukavelelere biaynihi rüşvet alınıp verilmiş nazariyle bakılıp bunu mürtekip olanlar haklarında mürteşi ve raşi ve raşi cezaları icra oluna, şukadar ki bu halde cezayı nakdi olmak üzere mukavele olunmuş olan rüşvet miktarı akça raşiden ve bir misli dahi mürteşiden ahzı tahsil olanacaktır.

On birinci madde — Bir adam can ve mal ve ırzını velhasıl menfaati meşruasını muhafaza için birine rüşvet vermeğe hakikaten mecbur ve muztar olupta badehu keyfiyeti canibi hükümete haber verirse vermiş olduğu akça bilistirdat kendüsine ita olunup bu rüşveti almış olan şahıs hakkında mürteşi için birinci maddede muayyen olan mücazati nakdiye ve tedibatı saire tamamiyle icra kılına ve bu adam öyle mecburen verdiği rüşveti bervechi muharrer vaktiyle yani sebebi mecburiyet ve kendüsence olan ol havf ve haşyet mündefi olduğu anda Dersaadette ise ba arzuhal makamı âlii sadarete ve taşralarda bulunduğu takdirde vali ve mahalli meclislerine haber vermeyüpte aher tarafından duyulduğu takdirde adeta raşi mücazatiyle tedip oluna

On ikinci madde — Bir ademin hakka mekrun bir işi olupta anın rüyet ve tesviyesi zımında müracaata mecbur olduğu memur tarafından akça istenilür ve o dahi gelür haber verir isbat eyler ise maslahatı bervechi hakkaniyet görüldükten başka kendüsinden istenilmiş olan akça talibinden ahz ile nısfı mükâfat kendüsine ita oluna ve rüşveti talep olan hakkında mürteşi mücazati icra kılına

On üçüncü madde — Her ne husus için olur ise olsun kendüsüne rüşvet arz olunan kimesne ol rüşveti gerek almazden mukaddem ve gerek aldıktan sonra tarafından duyulmaksızın nihayet iki ay zarfında Dersaadette makami vekâleti kübraya ve taşralarda ise bulunduğu mahallin en büyük memurına ve meclisine haber verirse hakkında muamelei tahsiniye icra oluna ve rüşveti maruzanın miktarı kadar akça mücazaten ahz olunarak raşi olan kimesne hakkında birinci maddede beyan olunan sair tedibat dahi icra kılına

On dördüncü madde — Bir güne garazi fasid ve sebebi memnu tahtında olmıyan mübayeat ve muamelâti adiyede bilâ istisna herkes muhtar olmakla olbapta hiç kimesnenin bir kayıt ile mukayyet olmaması umuri tabiiyeden olup fakat rüşvet yolunda bir mülk veya mali vakit ve mahalce değerinden farkı fahiş ile dün veya ziyade bahaye alup satmak müevvel olarak rüşvet ahzı ita eylemek olduğundan o yolda satılan emlak ve emvalin kıymeti sahihasiyle bey olunduğu fiat beyinde olan tefavüti mürteşiden iki kat olarak istirdad olunup bu muamelât

irtişâyede bulunanlar haklarında yukardaki bentlerde muharrer olan raşi ve mürteşi cezaları tamamıyla icra kılınır.

On beşinci madde — Devleti Aliyyenin maktuiyyet vechile verilen emvalinin esas nizam ihalesi mutlaka müzayedede aleniyye ve sahihdir. Büyük ve küçük memurini Devleti Aliyye ve sairleri taraflarından bilâmüzâyede iltizam alanlar veya esnayı müzayedede taliplerini ürküdenler veya tahammülü derecesine vardiırmamak için icrayı nüfuz veyahut imal hiyeli desayis ile kapadanlar ve kapatıranlar ve bu makule fesatlı ihâlâta namı müstear ile müşterek olanlar ve her cins ve sınıftan buna sebep ve vasıta bulunanlar bu hareketlerinden hazinesi devlete arız olmuş olan zarar, evvel beevvel kendülerine tazmin ettirildikten ve erbabı mansıp ve memurinden buldukları mansıp ve memuriyetten azil olunduklarından sonra bir sene müddetle hapse konularlar veyahut buna bedel iki sene için nefiy ve tagrip edileler.

On altıncı madde — Varıdatı devletin ihalesi hizmetinde bulunan memur her kim olur ise olsun varıdatı devleti ahar talibi var iken birinden rüşvet alarak dun baha ile ihale eder ise irtikâp eden memur emvali devlet faslına dahil bulunan on dokuzuncu maddede beyan olunan sirkat cezalarıyla mücazat oluna

On yedinci madde — Bir kimse diğer bir kimseye bir cinayeti işletmek için rüşvet verir ve ol cinayet balâda zikrolunan rüşvet cezalarından daha ağır bir cezayı icap eden cinayetlerden olur ise iptida mürteşi yani akçayı alup ol cinayeti işliyenden yalnız teati olunmuş olan akça alındıktan sonra kendüsü ve gerek raşi yani akçayı virüp ol cinayeti işletmiş olan kimse ve bunlar arasında vasıta var ise ceza kanunnamei humayununda ol cinayeti işliyen ve işleten ve vasıta olanlar haklarında muayyen olan cezalar ile mücazat olunacaklardır.

On sekizinci madde — Düveli ecnebiye tebeasından Devleti Aliyye hizmetinde ve miri ile ticaret ve ahzü ita maslahatında bulunanlardan mürteşi ve raşi ve raış kabahatlerinden biriyle müttehem olanlar olupta bu töhmetleri rüşvet bulduğu halde o misillü her kangi hizmet ve maslahatta iseler andan çıkarılıp fimabat Devleti Aliyyenin bir hizmetinde ve bir maslahat ve muamelâtında kullanılmıyacak ve töhmeti sabiteleriyle haklarında verilen karar müteallik olduğu sefarete resmen beyan olunacaktır.

Faşlı sirkat

On dokuzuncu madde — Her kim emval ve eşyayı miriyeyi nakden ve aynen sirkat ederse sirkat etmiş olduğu şey iki kat olarak ahizinden

Rüşvetin Kaldırılması Tesebbüsleri

istirdat ve hazinei devlete teslim olunup fimabat hizmeti Devleti Aliyyede kullanılmamak üzere kendusi eshabı rütbe ve mansıptan ise rütbe ve mansıbı ref ve nezi olunarak ve devletten maaşı olduğu takdirde o dahi katedilüp kendusi bir sene müddetle küreğe vaz veyahut üç sene müddetle haps veya beş sene nefyoluna ve sirkat töhmetiyle müttehem olan kimse rütbe ve maaş eshabından değilse hiçbir vakitte rütbe ve memuriyete nail olması ve bir memuriyette kullanılması caiz olmya.

Yirminci madde — Her kim Devleti Aliyye hesabına olarak iştirasına veyahut bey'ine veya imaline memur olduğu her nevi eşyanın bey'ü şirasında ve baha miktarında ve imalinde fesat karıştırarak her ne suretle olursa olsun irtikâp eyler ise sarik olacağından bendi sabıkta tayin olunan mücazâtı görür.

Yirmi birinci madde — Bu makule sarikler erbabı rütbe ve memuriyetten olmadıkları halde dahi yukardaki maddelerde beyan olunduğu üzere emvali mesruka iki kat olarak alınup kenduleri kezalik zikrolunan maddelerde muharrer müddetlerle küreğe veya hapse konula veyahut sürgüne gönderile.

Yirmi ikinci madde — Memurini Devleti Aliyyeden eshabı matlub yedinde bulunan miri düyunu sergi ve senedatından kırma tarikiyle akçe alanlar veyahut eshabı matlubun alacaklarını tediye mukabelesinde kendulerinden para ve sair hedaya ahzû kabul edenler olduğu halde haklarında evvelki bentlerde tayin olunan sarik mücazâtı icra oluna.

Yirmi üçüncü madde — bu misillü memurinin daireleri şubesinden ve müteallikat ve mensubatlarından kendulerinin müsaadesiyle işbu sergi kırmasını irtikâp edenler olur ise sarik cezasiyle mücazât olunup buna müsaade eden memur dahi mansıbından azil ile müsaadesiyle alınmış olan akçenin bir katı dahi zecren kendusinden istifa ile hazineye teslim kılma.

Faşlı hedaya

Yirmi dördüncü madde — Erbabı ihtiyacın atıyye ve sadaka itasına vesile ittihazıyla getürdükleri meyva ve sair mekûlât ve meşrubat gibi kalilülmiktar şeylerin semeninin itasiyle kabul ve tevkiinde ve mehabbeten beynelehibba taati olunan bazı meyva ve sair mekûlât ve meşrubat misillü eşyayı cüz'iyenin dahi ahzû kabulünde beis olmayıp bunlardan ve mühtacin ve müstehakkîne ve hademeye hasbice verilen atâya ve bahşişlerden maada sair suretle verilecek küllî ve cüz'i hedâya memurini devlet ve haremleri ve daireleri halkı haklarında aynı rüşvet addolunarak alan ve veren ve vasita olanlar rüşvet faslında beyan olunan cezalar ile mücazât oluna

Yirmi beşinci madde — Devletce alunup verilmesi usulü cariyeden olan hedâyayı resmiye ve aleniyenin kabul ve itası mutlaka iradei seniyei hazreti hilâfetpenahi ve ruhsatı sarihei cenabı zillallâhiye menut olmakla bilâ ruhsatı seniye o misüllü hedâyayı gerek doğrudan doğruya bizzat ve gerek âdemleri marifetiyle bilvasıta ahzû ita edenler haklarında dahi mürteşi ve raşi cezaları icra kılınır.

Yirmi altıncı madde — Her nevi düğünlerde ve akid cemiyetlerinde hademei devlete mahsus olmak üzere gerek haremler taraflarından ve gerek erkekler canibinden bulunan hademeye adi bahşış itasından maada payendaz namiyle ve sair tevilât ve esami ile bir akçelik kimseye hediye ita ve kabulü katiyyen caiz olmayacağından bunun hilâfında hareket edenler dahi raşi ve mürteşi cezalarına düçar olalar.

Faşlı usul ve mahali muhakemat

Yirmi yedinci madde — İşbu babta muharrer olan töhmetler erbabı haklarında muayyen olan cezaların icrası kendülerinin evvel emirde kemali hakkaniyet ve bitarafi ile bilmuhakeme kabahatlerinin subutuna ve badessübut hakıpayı humayunu hazreti mülûkâneye arz ile iradei seniye şerefsüduruna vabeste ve menuttur.

Yirmi sekizinci madde — Dersaadette bulunan memurini Devleti Aliyye ve sairleri ile taşra valilerinden ve defterdarlar ve mal müdürleri ve kaymakamları ve mecalisi kebir azasından bu töhmetlerle mütthem olanların muhakemeleri mutlaka Dersaadette meclisi vâlâyi ahkâmı adliyyede icra olunacaktır.

Yirmi dokuzuncu madde — Yirmi yedinci yirmi sekizinci maddelerde beyan ve tadat olunan memurinden maada taşralarda olan küçük memurlar ve kaza müdürleri ve efradı ahaliden töhmeti irtikâbı mürtekip olanların muhakemeleri her eyalet merkezinde bulunan meclisi kebirde rü'yet olunup kararîyeti mutazammın vürut edecek mazbata meclis vâlâyi ahkâmı adliyyede dahi bilmütalea tasdik olunduğu halde atebei ulyayı hazreti hilâfetpenahiye arzu takdim ile istizan kılınacaktır. Gelen mazbata ve evraktan sübutu töhmet hakkında meclisi vâlâyâ kanaat gelemediği surette müttehemin Dersaadete celbi ile meclisi mezkûrde bir kere daha istintak ve muhakemesi caiz olacaktır.

Otuzuncu madde — Bu misüllü mevaddı memnuadan dolayı vükelâyı Devleti Aliyyeden birinin muhakeme ve istintakı lâzım geldikte meclisi tanzimatta bilicra yapılacak mazbatasını meclisi vükelâda dahi tetkik olunarak hakıpayı adalet intimayı hazreti mülûkâneye ref'ü takdim edilecektir.

Rüşvetin Kaldırılması Teşebbüsleri

Madde mahsusa

Balâde muharrer olan fusulü erbaanın havi olduğu mevaddı muhtelif üzerine mevcut olan ceza kanunnamei humayununda muharrer ve şimdiye kadar mer'iyül icra olan ahkâmı cezaiye bunun her yerde ilân gününden itibaren ilga olup badezîn işbu nizam ile amel ve hareket olunacaktır.

15 Cemaziülevvel sene 71 [1]

Saffet İbrahim Ethem Mehmet Fuat Mehmet Rüştü

Seyit Mustafa Hıfzı Mehmet Esseyit Mehmet Emin Âli

İşbu nizamname lâyihasının havi olduğu mevaddın cümlesi ittifak ile meclisi umumide kabul kılınmıştır.

Mühürler adet 50

Gurrei cemaziülâhir sene 71

On beşinci maddede memurinin iltizam almasına mesag gösteren fikra müstesna olmak üzere mevaddı sairenin cümlesi makbulümdür

Esseyit Ahmet Vefik Abdullâtif Suphi Hayrullah

[1] 6 kânunusani 1855